

СВЕДОЧЕЊА

Пишу: Славица Радовић и Момчило Димитријевић

ДРАЖА – ТИТО – КРАЉ – САВЕЗНИЦИ

„... Ако можеш да не мрзиш оне који тебе мрзе,
и да се ипак бориш и браниш,
ако можеш да слушаш како твоје речи
изврћу неваљалци
да раздраже глупаке,
и да чујеш како луда уста о теби лажу,
и да сам не кажеш ниједну лаж...
Бићеш човек.”

(Кијлинџ)

Србија Немањића, Карађорђевића, Обреновића, Србија Колубаре, Цера, Кајмакчалана... Србија Цвијића, Скерлића, Јовановића, ... се у једном одсудном тренутку определила за човека који је маја '41. године кренуо у борбу за слободу и демократију, против диктатуре.

Само неколико година касније '44. та иста Србија стаје на страну живописног маршала мистериозне прошлости кога су на власт инсталирали **Савезници** у тајним компензационим нагодбама око интересних зона.

Вође антифашистичких покрета отпора нису имали ничег заједничког осим мржње према Немцима, мада се **Ј. Броз у I Светском рату као каплар борио под аустро-угарском униформом против Драгољуба Михаиловића – официра српске војске...**

Злокобном пропагандом, фабриковањем чињеница Броз је у монтираном судском процесу осудио на смрт и ликвидирао свог противника не слугећи да ће му заувек обезбедити место у легенди.

„...*Био сам њајријарх, а не командант. Требало је да заведем шерор. Баш сам баксуз! Баци Вучко Иђајовић бомбу на мене... Нека је, и заслужио сам... Нисам му смео забраниши да убије Тиша. Више од 20 ђелера ме пођоди и ниједан ... еђо њо казни Божијој, ниједан смрћоносно, да њођибох њада... е, Ђуришић би преузео команду. Он или Рачић. Беху муње. Немилосрдни ѡрави људи, ѡрави људи за раи са нељудима...*“ Судбина је према Горском цару, Робину Худу, балканских шума била веома немилосрдна. Бацила га је у „ужасни понор међу своје вихорове.“

„... *Мнођо сам хђео, мнођо зајочео, и мнођо веровао. Зађо су свеђске буре и олује огнеле мене и моје дело...*“ Речи уместо некролога, реквијема, епитафа јер Дражиног гроба нема, али истине и правде мора бити, као што има и **Равне Горе**.

Дража је први пут умро 12. септембра '44. Тада је заувек нестао смисао његове борбе за бољу Србију. Тога дана напустио га је **краљ Петар II**, човек за кога се борио пуне три године и у кога је имао безгранично поверење. Монархистички покрет је био осуђен на пропаст, али не због идеје и идеолошке улоге, већ због издаје **Западних Савезника**. Од јесени '44. многи Равногорци се под претњом смрћу мобилишу у партизанске јединице док они најоданији остају верни човеку кога су волели више од

својих живота и коме су веровали.

Четници постају аветињска армија уклетника. Њихова голгота траје месецима. Ништа им није преостало осим оданости, глади, смрти и заборав...“ *Хладна земља нам је ѡсћеља, а шврди камен узглавље. Гладујемо од јуђира до суђира.*“ Апокалиптично звуче речи Дражиних сабораца који, као сенке, лутају по босанским планинама, гоњени од **ОЗНЕ**. Они су “народни непријатељи, издајници, колаборационисти, зликовци...” и зато их легитимна народна власт хапси, ликвидира и јавно излаже на градским трговима, остављајући становништво немо од ужаса.

Страховлада и једноумље владају у земљи у којој је на „демократским“ изборима **11. новембра 1945.** листа **Народног фронта** иза које се крила КПЈ освојила 99,57% гласова. Других листа и других кандидата није било, па је легалиста **Броз укинуо монархију** и после ИБ 1948. постао вођа прве дисидентске државе у врло монолитном Источном блоку, придобивши наклоност империјалистичког запада...

И док се једни куну у **Тита**, други у **Дражу**, величају заслуге НОБ-а, а потиру значај Равногорског покрета и обратно, и док и један и други остају да живе у легенди, они обични људи који су прошли голготу братоубилачког рата, стали на страну једних или других, изгарајући до последење капи крви и веровали да се боре за праву ствар и на правој страни падају у запењак, било да су хваљени и одликовани, било да су им одузета сва људска и грађанска права. И кад се човек мало боље размисли, где су били и шта радили, кад их осудише и једни и други, и монархисти и црвени.

Превише смо дали слободе себи да осуђујемо ове или оне зато што стадоше под титовку или кокарду, не размисљајући колико је то била њихова одлука, а колико ствар незнања, сплет околности или једноставно судбина.

Да се у животу не одиграва све онако како ми хоћемо и да је све ово једно велико чудо сведочи потресна прича 87-годишњег старине **Живорада Бошковића**, рођеног у Високој који се после неколико покушаја мобилисања тек концем '43. обре у четницима, да би га само годину дана касније народна власт мобилисала у партизанску милицију.

ШЕНКИШ ЗАМЕНИО БОЖУ ЈАВОРЦА

И где је ту сада издаја и сарадња са народним непријатељем, ако се зна да га **први одведоше из ливаде, а други са кућног прага**. Колико се он питао коме ће се приволети, а колико је све било под морање.

–Најтеже ми је било ићи сам после кокарде, кад сам приведен у народну милицију, морао да носим њејохраку. Било ме срамота да прођем кроз народ. Бојао сам се љубаће ме, али с правом – започиње своју причу Живорад кога смо, иако су га године и живот прегазли, затекли да коси.

Живот га није штешео. Са десет година, након очеве смрти, остао је најстарија мушка глава у кући. И таман кад стаса да издржава породицу, стиже рат. Подиже се народ и завлада страшно време. –*Све се мени објавило о главу. Таман сам био регрутован за војску када се заратило. Немци најдоше Југославију. Ја не одох у војску. Камо леће среће да сам отишао. Био би, може бити, у ројсци, и прошао би боље него ићи сам овде прошао. Три године сам се крио и нисам се одзивао позиву.*

Затеклоше ме једног дана на ливади, у Високој у Бошковићима, поварио сам сено, и одмах сироведоше круничкој школи где се налазила команда четника. Дадоше ми неку енглеску пушку и десет меткача и упутише ме у 1 чету где сам био помоћник. Већ други дан кренемо за Нову Варош. Будемо ту једно време, кад јавише да надире корпус Пека Даичевића из Црне Горе. Знамо да их не смијемо чекају, јер су већ код Прибоја пошукли Немце, Буџаре и Љошћевце. Четници се упутише. Саг немамо куд и преко Увца се повукосмо у Неђину.

После низа прихватања борби и упуштања пред партизанима некако се извукосмо и дођосмо самој кући. А било је јуни. Већ је био јесен 1944. године. Четнички покрет слаби, а партизани су све моћнији и јачи. Сећам се само раније. Решимо, четници Божја Јаворца су малце не њејнаескојневно авионима добијали наоружање од савезника. Они су били најбоље наоружани и организовани. Војвода Јаворски је палио вајре са шифрованим знацима.

Деда Живорад прича о свему по танку, уз враћања на поједине, за њега врло битне ствари, па тако каже никак не може заборавити десет батина које му је ударио Шенкиш, (после смрти Божа Јаворца био је задужен да окупа његове борце) зато што је

искористио прилику и отишао кући да се пресвуче и једе. За казну је тада морао да извиди куда се партизани крећу и да се сваком четничком стражару јави да му потпише да је био ту у извидници.

Живорад Бошковић

–Одакле ти се ми – враћа се Живорад у причу, из Гривске кренемо повлачисти према Кремницама. Кажу долази краљ у Италију, а ми идемо у чекање. Већ више Ужича, једне ноћи напусти нас више од 30 Косјерићана, а и наших Ариљана се много изгуби. Мени су све у памети биле речи једног моћног рођака из Пожеге који ми је говорио: „Живораде, гледај како да се извучеш, четници провајају.“ Договорисмо се нас 12 из Високе и неки Миломир Гавриловић из Бјелуше да бјежимо. Сећам се били су ту Васо Ускоковић, Гаврило Гавриловић, Љубиша Марић, Анађ Милутиновић, Милош Алексић... Тако ти ми побегнемо кући. Кад сам ситишао мајка навалила да се женим. Каже, не може више сама да ради. И оженише ме. Одемо ти ми по девојку и у повраћку код цркве у Сиројојну засианемо са још две жене свайшова из Чичкове. Свајшова пијани, а Сиројојно пуно партизана. „Лејо“, вели, „до јуче сине били у четницима, а данас се веселише и женише, а ми још проливамо крв, за ову земљу.“ Оће нас младожење да терају са њима. Оће бити, неће бити, кад се однекуд јојави њихов претисавање: „Што их тераше, сами ће они мени доћи.“ И све нас записи.

Не прође ни двадесет дана, кад Милорад Брковић, оно ти је било претседник села код партизана, дође и пренесе ми наредбу да се упути јавим у 10 саји у Калишевицу, у команду подручја. Прейоручи ми да осианем у милицији, јер он тамо има своје људе и све ће ићи преко њега. „Бићеш“, вели, „командир“. Мени се никако не осијаје. Добро познајем тог Шенки-

ша, и браће га се плашим, али не-маи куд. Не мало зајим најде он Милорадову кућу, а већ суирадан послаше нас у појеру за њим по Бјелуши. Неки Милован Крић, из Рагобуђе, би командир милиције. Тада нам је поручио код бјелушке цркве да ћемо, ако не ухватише Шенкиша, сви отићи на Сремски фронт.

А У ПАРТИЗАНИМА...

Али, нисмо ти ми јурили само њега. Одемо ти једном у партиролу да проверимо ићи појединци нису довели нарез. Мене жива срамота. Како ја да идем у претрес, до јуче био у четницима, а сад у партизанима. Хоће људи да ме љују. Пођемо ми, а мени се све чини да нас Шенкиш терају, а они зајевали:

„Марковићу, жути кере, Што не чека пролетере?“

(реч је о мајору Марковићу.)

Мени се то није дојало и ојоме-них их да певају неке леће песме. Нисам знао да је Милорад Брковић имао своје дошнике који му пренеше све што сам ја рекао. Поче да пребације како у милицији има оних који ће њему ударити у леђа, али ја јојма немам да он то о мени говори. Пустити нас кући да се мало окрећемо, па да дођемо на зборно место суирадан у Александриће. Нисам знао ићи се спрема. Дођемо доле, кад нас неки, ваља да је био доктор прегледа. Пиша: „Јеси ли здрав?“ Ја одговорих да јесам и извојисе ме у страну. Сви они иштихови Милорадови који је пребало да оштану у полицији одговорисе да нису, јер су знали за шифру. Тек кад ми Милорад одузе пушку, коју сам иначе добио у четницима, мени све би јасно.

Нас 12 сироведоше одмах у Ариље, а одакле за Пожегу, па возом у Ужиче. Најпре нас сместише у неку кафану кода Ракијске пијаче, одакле побегоше њих двојица, а онда нас десеторицу пребацише у Гимназију. Након пар дана одведоше нас у касарну у Крчагово. Убрзо схватиш да су сви од наших побегли и да сам ја једини остао. Тако одлучим и ја да бежим. Срећих двојицу у ходнику и иштих их да заједно побегнемо. Успели смо у томе.

Доћох кући. Криво сам се једно време. Партироле су долазиле неколико пута да ме тераже, али сам сваки пут успео да им умакнем. На крају су успели да ме ухвате и сироведу и испражни зајвор у Ужиче. Осудише ме на правди Бога на двадесет година робије.

...Е, сад ту почиње његова голгота!

Наставиће се...